

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA:

DE

*PRÆCIPUIS INSITIONIS VARIOLARUM TUTORIA-
RUM IN FINLANDIA FATIS.*

CUJUS PARTEM PRIMAM

VENIA EXPER. FACULT. MED.

PRÆSIDE

JOHANNE AGAP. TÖRNGREN,

M. D. Chir. & Art. Obstetr. Prof. P. & Ord.

Die XXII Octobris MDCCCXVII, in Auditorio Medico,

H. a. e. p. m. c.

PUBLICÆ CENSURÆ SUBMITTIT

ERICUS JOHANNES CUMENIUS.

*Phil. Magister, Medic. Licentiat. & ad Primam cehor-
tem iæ Legionis Fenn. Concionator Ord.*

ABOÆ, Typis FRENCKELLIANIS.

Dissertationem Inauguralem Medicam meditanti mihi non erat diu animo hælitandum, quænam præ cæteris potissimum hanc absolveret mæteries. Etenim quod ab arte medica in genus humanum felicissime factum est experimentum ad generalem variolarum contagiosarum deletionem efficiendam, quodque attentionem medicorum & philanthroporum omnium in se merito vertit, dissertationum copiosissimam offert materiem, qua Leges Academicas explere possum, Specimen pro Gradu medico editurus. Experimentum hocce a Cl. Jennero intelligenter inchoatum & rite propositum mira celeritate ubique gentium iteratum fuit, & studiis medentium laboribusque eorum dein improbis spectatum, dijudicatum, quoad excellentiam exinde probatum, deinceps nationibus haud dicam donatum, sed obtrusum quasi & ingestum. Imperantibus, quibus conservatio civium curæ cordique est, præsidium illud novum contra morbum dirum, ab initio quamvis & præmiis & interdictionibus indignum judicatum, argumentum est medico politicum, quod jam magnæ utilitatis esse intelligunt, quodque in conservationem subditorum variis rationibus, & methodis diversis, quæ fini optato plus vel minus idoneæ videantur, vertere student: a munificentissimis Imperiis rem utilissimam alibi præmiis promotam scimus, ut ea frui possint

A

subdi-

subditorum multi; alibi, ubi consilium infestationem variolarum
 tutoriarum ordinationibus cogentibus promovendi acceptum
 fuit, ea ex ordinatione Imperantium uti coacti sunt subdito-
 rum omnes; & alibi denique in imperiis nempe quamplurimis
 negotium hocce humanitati medicorum & Sacerdotum Ordini-
 bus credere & committere collibuit, quod etiam illis nonnullis
 in civitatibus ex voto succesit: Quam sane longe proces-
 ferint medentes, benignitate erga homines ducti, quantum re-
 vera in negotio infestationis antivariolosæ, eam & commendan-
 do, & instituendo, & apud nos, & apud exteris profecerit
 Ordo Sacer, Edictis tantum Magistratum, auctoritate pro-
 pria, & seria voluntate aliis succurrenti adjutus, annales ævi
 testantur. Incuria præterea vulgi & negligentia inventum sa-
 lutiferum in utilitatem suam vertendi, haud eadem ubique gen-
 tium est, & de ea, quæ hanc concomitatur negligentiam, vi-
 letifera variolarum contagiorum, quam a civitatibus nonnullis
 totam aversam esse novimus, diversæ ab auctoribus quam-
 plurimis injiciuntur querelæ, intentione omni & investigatione
 dignæ. Hæ res, aliæque plures, quæ nostro tempore de in-
 festatione antivariolosa personarunt, attentionem Medicorum omnium
 sibi vindicant, qui eventus inventi omnes, & causas di-
 versitatum diversis in locis cognoscere cupiunt, quique plenior-
 em causarum sibi acquirere student cognitionem, cur non-
 nullis in civitatibus optimo cum eventu cultum fuit inventum
 hocce, & curatum, ut ab illis epidemicæ variolarum contagio-
 farum minime pertimescendæ sint, cur contra tenuissimæ uitæ
 litatis aliis est, & ab aliis plane neglectum. Fata itaque in-
 venti salutis feracissimi, ad dirum merbum penitus tollendum
 facile sufficiunt, quod argumentum est medicum maximi mo-
 menti, quodque nulla unquam delebit Oblivio, omni qua fieri
 potest diligentia annotanda esse putamus, ut Historia iustificationis
 Variolarum epidemicarum præteriti temporis ab auctoribus sum-
 mo cum studio confcripta est; & nulli dubitamus, gratam a-
 pud

pud posteritatem futurum saltet aliquem, qui investigare cupiat, quid cura medentium indefessa ad fructus inventi maxime idonei obtinendos valuerit, quo temporis momento eo uti cooperint diversæ gentes, quibus mediis & rationibus ad utilitatem inventi obtinendam usi fuerint Imperantes, quo cum effectu in variis civitatibus certos ob rationes vario hoc factum sit, in quantum ignorantia vel incuria vulgi, opinionibus prælumis suffulta, negotium infestationis variolarum tutoriarum impediverit, quid crescens cultura nationum, quid propensissima benignitas Optimatum illustrissimorum, quid experientia & confidentia vulgi, quidve urgens discriminem variolarum epidemicarum ad infestationem variolarum tutoriarum promovendam contulerint. Quamobrem in usum ejus spicilegium momentorum historiam infestationis variolarum tutoriarum in Finlandia attingentium, pro summis in Medicina Honoribus tradere constitui, existimans operam meam hac in re datam nec ingratam fore, nec plane inutilem, quam ergo ob temporis licet angustiam, quod mibi ad momenta argumentum hocce illustrantia colligenda concessum fuit, mancam nimis & imperfectam, & initia tantum fatorum præcipuorum infestationis variolarum tutoriarum in Finlandia notanda adumbrantem benigne, rogo, suscipiant Lecturi! Quod si in uno alterove errasse illis videar, id benevolenter patienterque ferant, cum me desiderium ad rem utilem quid conferendi solum, non profunda ad scriendum allicuerit doctrina.

DISSERTATIO PRIMA

DE

PRÆCIPUIS INSITIONIS VARIOLARUM TUTORIARUM FATIS
IN FINLANDIA.

Quae Variolarum Tutoriarum *a)* sive Vaccinarum Insitioni in Finlandiam introductæ contigit conditio, longe blandior lætiorque fuit, quam in Svecia & plerisque reliquis regionibus. Non quidem est negandum, serius ibi illam fuisse adhibitam, quam apud alias nonnullas Europæ gentes: Lympham etenim Variolarum Vaccinarum, contagium foventem tutorium, initio Anno 1802 a Medicis Holmiæ artem Insitionis novæ commendantibus ad amicos eorum, hac in urbe tunc temporis habitantes, primo transmisam fuisse cognovimus; Quæ autem jam a Medicis in Svecia fide dignissimis *b)* commendata erat, & a Collegis eorum in patria desiderata, cu-pide statim excepta fuit, & in usum civium translata. Contagio intra laminas vitreas a Cel. RUTSTRÖM, M. D. munere Secret.

a) Synonyma sunt: Variolæ Vaccinæ, V. Tutoriæ, V. Conservatrices Vaceina Jenneiana, V. antivariolosa &c. quænam autem harum denominationum convenientissima sit censenda, certo determinare non possumus, præferentes interea reliquis omnibus per vulgatisimas, quibus utuntur Auctores.

b) Insitionem Variolarum Vaccinarum in Svecia præcipue commendavit Cel. E. Z. MUNCK AF ROSENSCHÖLD M. D. Med. Theor. Professor in Universitate Lundensi, qui in hunc finem edidit librum: Till Allmänheten om Kokoppor, ett säkert förvaringsmedel &c,

Secret. Reg. Svec. Soc. Amant. Patr. tunc temporis fungente, ad vaccinationem instituendam in Amici sibi carissimi, Cel. FRANZÉN, Hist. & Mor. Professoris in Academia Aboensi Filia. misso, quodque in eadem optimo cum eventu insevit Cel. BOXSTRÖM, M. L., desiderium Medicorum in Finlandia primo præventum fuisse comperimus, tribuentes huicce Medico de re medica in patria meritissimo, sine ulla diffensione, honorem primæ infestationis in Finlandia c). Medici postea plures, utilitate inventi, spem gratissimam facientis, attenti fontem salutis novum simul lere experiri festinarant. Inventum Autem novum eadem in urbe, eademque ratione & diligentia, qua initium infestationis Variolarum contagiosarum in Finlandia factum fuerat, fotum primo fuisse, & curatum, notatu dignum censemus: ut Cel. JOH. HAARTMAN primus fuerat, qui Variolas contagiosas in Finlandia inseverat, quod factum est Aboæ die 19 Novembris Anni 1754 in Cel. LECHE, Professoris Medici, Felia, natu minima, & experientia propria fretus Infestationem Variolarum contagiosarum haud absque successu commendarat^{d)}, ita etiam discipuli ejus Viri Cel. PIPPING & WALLENIUS, medicinam in urbe nostra tunc temporis facientes, infestationibus morbi tutorii primis in propinquis & amicorum infantibus feliciter institutis & observatis, inventionem tutoriam novam optimo cum effectu commendarant, & promoverant: infestationes Lymphæ virus vaccinum continentis primum in infantibus suis absque ulla hæsitatione instituerat ille, quas hic in

c) V. Åbo Tidning År 1802, N. 61.

d) BERGI Förfök till de uti Sverige gängbara Sjukdomars utrönande för år 1754, pag. 30 sq. — Provincial-Doktorernas till K. Collegium Medicum inlemnade Berättelser. Stockh. 1761, pag. 38 sq — J. A. MURRAY Fata Variolarum infestationis in Svecia. Goetting. 1763, pag. 13. — Programma Cel. J. F. WALLENII d. d. 19 Junii 1816.

in infantibus Amicorum carissimorum experiri non dubitaverat, quo confidentiam vulgi rei novae valde necessariam ei cito comparaverant, eoque eam valde promoverant; quoque de propagatione Insitionis novae prima, uti de ceteris artibus, optime meritos sese reddiderunt, novum exhibentes exemplum, quod probi Medici nunquam alios majori periculo subjiciant, quam quod vel ipsi subire, vel cui quos carissimos in vita habeant exponere parati sint. Nec minori Animi voluptate, quam successu methodum inferendi vetustam cum nova commutaverant Medicorum in patria reliqui omnes, inter quos, quantum scimus, ne unus quidem exstiterit adversarius.

Felicissimis dein insitionis Variolarum Tutoriarum initiis privatorum aliorum benignitas, & superiorum auctoritas annuerat, eademque adminiculis aptis provexerat; Coepit medicorum, aliorumque civium, inter quos Membra Ordinis Sacri sunt plura, quorum merita in artificio hocce prophylacticum haud praetermittenda existant, debita circumspectione curare, & promovere consultum mox habuit Societas Oeconomica Fennica, quae inde a prima sui institutione affatim cognoverat, conservationem civium & numerum eorum auctum caput rei praecipuum esse carandum, quo patriae cultura promoveretur, viresque & opes augerentur. Valtationes Variolarum epidemicarum letiferas, praeter alias causas incrementum numeri civium valde impediisse perspectum etiam adeo habuerat, ut curae ejus, quas ad desolationes Variolarum epidemicarum Fenniae tollendas suapte sibi sumserat, inter opera ejusdem prima patrice utilissima & humanitati benefica, in memoriam merito gratam vocanda, numerandas sint. Initio quidem inter media ad rem optatam obtainendam proposita, insitio Variolarum contagiosarum unicum fuit praesidium, in quo spes omnis esset collocata; quod itaque commendare & præmiis promovere non tantum consultissimum visum, sed etiam in utilitatem publi-

publicam verti tentatum fuit e). Conatis autem defectus variis & impedimenta gravia, e re ipsa & localitate patriæ germinalia obstatant, unde infisio Variolarum contagiosarum nec utilitatem afferre publicam & universalem valuit. Inventum itaque infisionis novæ laudatum, quæ & lenitate Symptomatum, & securitate exitus eminebat, avide statim acceptum & in usum publicum iisdem adhortationibus, iisdemque præniis, quæ antea ad infisionem Variolarum contagiosarum proposita erant, commendatum est; Membraque Societatis sæpius jam dictæ plura infisionem novam mox vel primo jam anno, quo in patria facta fuerat, & instituere & commendare cœperant, præter reliquos autem Secretarius illo tempore ejusdem Societatis Cel. WALLENUS, quem modo laudavimus, infisiones publicas apud vulgum Paroeciaæ, Aboæ vicinæ, quæ a St. Maria appellatur, instituendo primus vota ejusdem optimo cum successu prævenire annis usus est f). Infisionis artem docendo, eamque Sacerdotibus continuandam commendando viam jam dum & methodum optimam monstrabat, qua citius & tutius inventum utilissimum in utilitatem publicam verti posuit; & opera rei utilissimæ quæ anno primo impensa erat, trecentos infantes a morbo diro præservatos fuisse annotatum est g); eamque eodem plane modo, quo ad infisionem variolarum contagiosarum promovendam utebatur Societas Oeconomica

Fen-

e) Åbo Tidning år 1799, N. 30. — Utdrag af Kongl. Finska Hushållnings-Sällskapets Dagbok år 1800, pag. 127, 153 & 158.

f) Kongl. Finska Hushållnings-Sällskapets Dagbok år 1802, p. 175. — Åbo Tidning 1802, N:o 93, 94. 1804, N. 54.

g) Acta Membrorum delectorum Soc. Oec. Fen. pro negotio prophylactico Variolarum Contagiosarum curando, nondum edita. Cfr Scripta Cel. PIPERIN in Åbo Tidning 1802, N:o 53, 70 & 77.

Fennica, curatam palmam' infissioni vetustæ statim præripuisse comperimus. Brevi ita laboribus civium meritissimorum indefessis progressus fecit Insitio Variolarum Vaccinarum longe maiores quam Insitio Variolarum contagiosarum plurium annorum diu antea commendata facere potuerat. Insitio autem nova in patria jam ita inchoata, exhortationibus & præmiis ubique fere commendata, ad conservationem civium quantum fieri potuit, quantum vires & opes concedebant, maturius in Provinciis Ostrobothniæ & Nylandiæ ^{h)}, ubi etiam antea Insitio Variolarum contagiosarum apud vulgum instituta erat, serius vero in Parœciis Savolaxiæ & Careliæ peragi coepit. Fauitoribus & propagatoribus rei utilissimæ nummos primo honoriſicos dispersit laudata ſæpe Societas, quibus quippe insitio Variolarum contagiosarum fuerat antea conata; præmiis etiam animos vulgi præparatos baud sine ſuccesſu permovere ſuſtioinit ⁱ⁾, usque dum pecunia donum regia auctoritate ex aerario publico erogatum ſibi concederetur, in præmia dispescendum, inventum salutiferum efficacius promotura, & longius in dies divulgatura ^{k)}. Nec omnino nihil ad desolationes Variolarum contagiosarum minuendas contribuerat. Nullis autem spontaneis vulgi desideriis exceptam Insitionem contigit obſervare; Impedimenta potius minime infrequenter occurrentia obſtabant, quominus res nova, quantumvis maxime salutifera pro votis bene eidem cupientium promoveri poſſit: commenta vulgi novitatibus ſemper diffidentis, de insufficientia, & humanae naturæ dignitati parum conveniente ratione Insitionis novæ, nec non incuria ejusdem in valetudinem conservandam, ut fo-
let,

^{h)} Kongl. Finska Hushållnings-Sällskapets Dagbok år 1803, pag. 85.
— Åbo Tidning 1803. N. 23

ⁱ⁾ Kongl. Finska Hushållnings-Sällskapets Dagbok år 1802, pag. 175.
^{k)} Åbo Tidning 1803. N:o:is 37 & 38.

let, minime intenti *h*) progressum Infisionis coepitae retardabant; difficultates præterea obveniebant varize, quarum haud erat minima, qua distributio contagii, vel Lymphæ id continentis premebatur; numerus Medicorum & Chirurgorum patricie tenuis, & Infisioni ruricolarum peragendæ insufficientissimus; Obstacula localitatis communicationem nonnunquam redditia arduam & difficilem, si non impossibilem inter accolas regionum vastissimarum; injurie cliquetis frigidi negotio huicce inferendi minime faventis, & quæ sunt reliqua plura. Præ omnibus autem inopia pecuniarum propagationi infisionis adeo aduersabatur, ut spes fere nulla perficiendi incepti superesse videretur. Re autem ad thronum perlata, de qua existimatio æqua prospere antea proposita fuerat *m*), Rex GUSTAVUS ADOLPHUS cui ceteras inter sollicitudines numerus incolarum austus curæ cordique apprime fuit, rem novam haud negli-

B

gen-

h) Vulgus illius temporis, in patria nostra, majori incuria notabile fuisse, quam quæ generaliter aliis in Europæ regionibus observata fuerat, haud putamus, exiliimantes sententiam Cel. MÜNCHMEYER de incuria vulgi, & cura auctoritatum prophylactica eam ob causam habenda, & apud nos & apud alios valere, quam verbis proponit sequentibus: Viele Individuen aus den niedern Ständen setzen auch so wenig Werth auf ihre Gesundheit u. ihr Leben, dass sie oft die Hülfe, welche sie haben könnten, versäumen, wenn sie nicht dazu von außer her kräftig ermuntert u. aufgeregt werden. Auf diese Art, wenn nicht eine gute Medicinal-verfassung entgegen arbeitet, können sich leicht besonders herrschende, ansteckende Krankheiten verbreiten, die anfangs ohne Mühe zu dämpfen gewesen wären, ohne dem aber schreckliche Folgen nach sich ziehen, V. ERNST HEINR. WILH. MÜNCHMEYER über die beste Einrichtung des Medicinalwesens für Flecken u. Dörfer.

m) Doktorsfråga, förfäld vid Promotionen i Åbo d. 14 Juni 1802, uti deras Kongl. Majest:s Konungens och Drottningens Höga öfvervaro. Åbo Tidning 1802, N. 62:

gendarum, sed potius angustiam aerarii publici minime respi-
ciens publica largiori expensa promovendam censuit, quem in
finem & officium Institutionis artem addiscendi & exercendi mu-
neri Aeditimorum injungendum tunc edixit, & duo millia tha-
lerorum imperialium, summam pecuniarum longe majorem quam
huic scopo Provinciis Sveciae tribuerat, quolibet anno pend-
jus sit, pecuniae sic in anteceßum suppeditatae usuram exspe-
ctans quæstuosam n). Sententiam præterea Societatis Oecono-
micae Fennicæ de methodo Institutionem per Fenniam peragendi
convenientissima ad se deferri voluit idem Monarcha, quippe
qui & eandem approbando negotium istud prophylacticum,
quod promovere suapte antea sibi sumferat eadem Societas,
haud aliter ac Societates nonnullæ & alibi civibus malo cui-
dam universali obnoxii succurrendi causa institutæ sunt, ei-
dem Laudatæ Oeconomicæ Societati committendum voluit.

n) Quod literis Holmiæ die 10 Martii 1803 & die 3 Aprilis 1804
scriptis factum esse comperimus V. Kongl. Finnska Hushållnings-
Sällskapets Dagbok år 1803, pag. 68 sq. Åbo Tidning 1803. N.
37, 38. 1804. N. 52, 53.

THESES:

1. Herniosi subligaculis idoneis utentes, omnis periculi expertes etiam si videantur, nunquam tamen plena corporis integritate gaudent; Herniae itaque inguinales, etiam si adhuc mobiles, & subligaculorum auxilio optime retentae, curatione radicali nihilominus indigent.
 2. Curationes radicales Herniae inguinalis per subligaculum fieri non est negandum, huicce autem sanandi methodo ea, quæ cultro manuque fit, saepè est anteponenda; illam ad infantes herniosos sanandos tentare potius suademus, hanc contra, manu Chirurgi efficiendam, ad ætatem provectionem differri volumus.
 3. Adversus curationis radicalis cultro tentatae eventus non tam huic ipsi, quam fortuitis potius, quas nemo prævidere poterat, circumstantijs tribuendus est.
 4. Inter præcipuas causas, Curam Herniae inguinalis manu efficiendam disuidentes, nimia corporis debilitas, morboea ejus dispositio, Syphilitica, Scrophulosa, Arthritica, relaxatio corporis & annuli abdominalis magna, merito numerantur.
 5. Ut neque Cataractæ extractio depreßioni, neque hæc illi semper præferenda est, ita etiam Keratonyxis, justis limitibus circumscripta, certis sub conditionibus instituenda est.
 6. Corticis Kinkinæ usum externum in Gangrena sic dicta Nofocomiali merito laudatum, non evitabilem putamus, existimantes virtutes succedaneorum Kinkinæ omnium ea inferiores esse, excepto forte Lichene parietino, experientia tamen nondum satis probato.
-

